

Dubrovnik.

Med našimi primorskimi mesti ima Dubrovnik najbolj zanimivo, pa tudi najbolj slavno zgodovino. Po pravici pravi neki zgodovinar, da je bolj vreden spomina, kot mnoga carstva, ki so kumovala njegovi propasti, drugi pa pozdravlja v Dubrovniku žarek svobode, ki je kljuboval polumesecu.

Zibelka Dubrovnika je današnji, nekoliko južneje od njega ležeči Cavtat. Tu so bili že dolgo pred Kristusovim rojstvom

osnovali Grki svojo naselbino Epidaurus, ki se je pa sčasoma polatinila. Ob prihodu naših prednikov Slovenov, v začetku 7. stol., je doletela Epidaurus ista usoda kot Salono, bil je razrušen in preostali prebivalci so si poiskali zavetja na kamenitem polotočku, malo severneje in tu osnovali novo mesto Ragusium. Ti prvi prebivalci so bili seveda Romani, a že od začetka 12. stol. se začno v mestu pojavljati Slovani, ki so ga nazvali Dubrovnik (od dubrava = dobrava, gaj). Stari romanski jezik se je pa govoril v mestu še tja do srede 15. stol., ko ga je popolnoma izpodrinila slovanščina.

Zemljepisna lega sama je od nekdanj navajala Dubrovčane na morje. Za takratne ladje ugodna luka, odprta širna morska ravan na koncu dalmatinskih otokov in pripravna pota v zaledje so ustvarili iz Dubrovčanov dobre mornarje in trgovce. Glavna pot je vodila po dolini Neretve v Bosno ter naprej v Srbijo in Bolgarijo tja do Bizanca. K bizantinski državi je Dubrovnik tudi spočetka spadal, toda za svoje vinograde in oljčne gaje pred mestnim ozidjem so že takrat plačevali Dubrovčani sosednjim slovan-skim knezom davek. Kot Carigrad sam je bil tudi Dubrovnik v nevarnosti pred Arabci, ki so ga l. 867. dolgo oblegali. Takrat ga je še rešilo bizantinsko vojno brodovje, kesneje so se pa Bizantinci vedno manj utegnili brigati za našo obalo in Dubrovnik si je začasno moral iskati druge zaščite. Tako je parkrat priznaval vrhovno oblast normanskih vojvod iz južne Italije, na znotraj pa je postajal vedno bolj samostojen. V cerkvenem pogledu je bil to že od konca 11. stol., ko je dobil lastno nadškofijo, v naslednjem stoletju pa je že sam sklepal različne pogodbe s sosednjimi vladarji, kot srbskim velikim županom Štefanom Nemanjo in njegovim bratom, zahumskim knezom Miroslavom, z bosanskim banom Kulinom, pa tudi z raznimi mesti: Kotorom, Rovinjem, Jakinom i. dr.

Bizantinsko moč so za dolgo omajali v beneški službi se vojskujoči križarji IV. križarske vojske, ko so l. 1204. zasedli Carigrad. Kot vemo, je pripadel glavni plen Benečanom, in naravno je moral tudi Dubrovnik že naslednje leto priznati oblast beneškega doža. Vendar te ni veliko občutil. Res je stoloval odslej v Dubrovniku kot knez beneški plemič, imenovan od doža za dve leti, vsi drugi uradniki so pa ostali domačini in tudi beneške posadke ni Dubrovnik nikoli videl. Zato mu je pa beneška zaščita veliko koristila. Benečani so bili takrat vladarji Sredozemskega morja in opirajoč se na njihove privilegije so Dubrovčani razširili svojo trgovino tja na obale severne Afrike, Sirije in Črnega morja. Tudi v Italijo so stopili v tesnejše zveze, trgovali so zlasti z Jakinom, Firenco, Napoljem in Sicilijo. Obrtne izdelke zapadnih dežel so posredovali vzhodnim, različne pridelke

vzhoda, n. pr. dišave, so pa prodajali na zapad. Iz balkanskih dežel so dobivali zlasti les, kože, vosek in med, pa tudi rude in kovine, kajti v Bosni in Srbiji so takrat nemški Sasi zelo povzdignili rudarstvo. Dubrovnik je rasel in bogatel ter razširjal svojo oblast na kopnem. Pridobil si je otok Lastovo, kupil polotok Pelješac, in si zagotovil pravico trgovanja po Srbiji, za kar je plačeval srbskim vladarjem poseben davek.

Ko je beneško premoč v Jadranu zlomil hrvatsko-ogrski kralj L u d o v i k V e l i k i in so se morali Benečani v zaderskem miru l. 1558, odpovedati vsej obali in otokom od Kvarnera do Drača, je nastopila tudi za Dubrovnik nova doba. Tudi on se je poklonil kralju Ludoviku, mu obljubil 500 dukatov davka na leto in pomoč v vojni na morju, sicer pa je postal neodvisna mestna republika po zgledu onih v sosednji Italiji. V notranji upravi so se sedaj polastili vseh pravic p l e m i č i, ki so volili mestno sve-tovalstvo iz dosmrtnih članov. Ti so v resnici vladali, dočim je bil od njih za mesec dni voljeni k n e z ali r e k t o r le predstavnik države na zunaj. Stoloval je v dvoru, ki ga je smel le po uradnih opravkih zapustiti, spremljan od velikašev in — godbe. Nosil je dragocen plašč iz rdečega damasta, rdeče nogavice in rdeče čevlje. Njegova služba, kakor tudi vse druge, v republiki, je bila častna, to se pravi brezplačna. Tudi stalnega vojaštva Dubrovnik ni poznal. V primeru vojne si je pomagal s plačanimi najemniki.

Politična svoboda je prinesla mestu še večji gospodarski procvit. Dubrovnik je imel ok. 40.000 prebivalcev, kar je za tisto dobo zelo veliko. V mestu so bile tvornice za sukno, barve in milo. Zlasti pa je bila razvita železna obrt; »dubrovniške ključavnice« so poznali daleč naokrog, enako so sloveli zlatarski izdelki pa tudi zvonovi in topovi, ki so jih ulivali v Dubrovniku. Mesto je imelo dalje ok. 300 trgovskih ladij, ki so jadrale po svojih trgovskih potih tja na Angleško in ko je Kristof Kolumb odkril Ameriko, so se med njegovimi mornarji nahajali tudi Dubrovčani. Seveda se je tudi dubrovniško ozemlje razširilo na eni strani prav do Stona, na drugi pa do Boke Kotorske; vrhu tega jim je pripadel še otok Mljet.

Dubrovčani so bili preveč prebrisaní trgovci in državniki, da ne bi bili o pravem času spoznali bližajoče se t u r š k e nevarnosti. Znali so se ji spretno ogniti, da, še okoristili so se z novo turško velesilo. Brž ko so Turki l. 1459. zasedli Srbijo, so se Dubrovčani približali sultanu in mu obljubili 500 dukatov na leto. Ta davek so morali sicer kesneje precej povišati, zato so pa tudi pod Turki svobodno trgovali po vsem Balkanskem polotoku. V V strašnih stoletjih, ki jih je večina Jugoslovanov prebila pod turškim jarmom, je ostal Dubrovnik edino zatočišče svobode in višje omike, o kateri nam pričajo dela dubrovniških stavbnikov, kiparjev in slikarjev.

Po odkritju Amerike se je v novem veku svetovna trgovina preselila na Atlantsko obalo, Sredozemsko morje pa je opustelo. Nekdaj cvetoča trgovska mesta in med njimi tudi Dubrovnik, so začela propadati. Zadele so ga vrhu tega ponovno težke nesreče, kužne bolezni in zlasti strašni p o t r e s na veliko sredo l. 1667. V trenutku je lepo mesto postalo po večini razvalina in ok. 4000 ljudi je izgubilo življenje. V prvi zmedi so hoteli še preostali prebivalci zapustiti nesrečno domovino, vendar so se po zaslugi nekaterih pogumnih mož ojunačili in mesto znova pozidali. Vendar to ni bil več stari Dubrovnik. Poslej je mesto le životarilo, dokler ga niso l. 1806. zasedli F r a n c o z i in dve leti nato je Napoleon tudi na papirju ukinil neodvisno republiko dubrovniško. Njeno ozemlje je tvorilo nato z našimi kraji vred del francoske Ilirije, po Napoleonovem padcu l. 1814. pa je pripadlo avstrijski Dalmaciji in z njo vred je dočkal Dubrovnik osvobojenje in zedinjenje v kraljevini J u g o s l a v i j i.